

gament *dūnen*). □ 1.ª doc.: 1695, Lacav., com a mot de Flandes.

Mot que no ha estat mai d'ús popular o arrelat en català, encara que s'usa bastant des del segle passat en els sectors de costa on n'hi ha. A la Valldigna, que és segurament on tenen més importància en el nostre domini lingüístic, les anomenen *muntanyars* (1962).

Duo, duodè, duodecenni, duodècim, duodecimal, duodenal, duodeno-, duple, dúplica, duplicació, duplicar, duplicat, duplicitat, V. dos Duquessa, V. duc 1

DUR v., del ll. DŪCĒRE 'conduir'. □ 1.ª doc.: segle XIII.

«Si passen per Roseilló, que no falle que sien pres e que perden tot quant *duran*», carta de 1251 del procurador Vilamur al bisbe de la SdUrgell (PPujol, *Docs. Vg.*, 16.33). «Verònica --- dix qu' --- ab él a Roma-s n'ità / --- l drap *durà* (a) l'emperador», *Lleg. Rim. Sev.*, v. 555. «Tramès là escales ab homes qui la presessen; e, axí com la un la volc penre, él tornà contreyt axí que a penes lo-n *dux* hom mig-viu», *VidesR*, 203v.1 (i veg. infra a propòsit de *adur* [*adduir*]). «En aquel loc --- hac *duyta* molt aspre vida», Llull (*Merav.* 1, cap. 7). Afegim-hi encara, del S. xv i fi del xiv, com a mostres dels usos que se'n troben: «exí-n lo capità, ab tots los de la stablada, ab aquella roba e arnès que se-n pogueren *dur*», *Crònica* del Cerimoniós, 196; «robes --- les quals en B. Ros --- diu haver perdudes en la dita nau, les quals se-n *dux* P. Rey ---», doc. de Barcelona de 1416 (Moliné, *Consolat*, p. 356); «en la nit que fo pres per los malvats jueus, e *duyt*, mans lligades, davant Cayphàs», StVicentF (*Serm.* II, 265.24). *L'InvLC* dona 6 cites de les formes d'aquest verb dins el S. xiv, des de 1349 (quatre del participi *duyta*, i dues del pf. 3 *duys* o *duxs*).

El ll. DŪCĒRE es perdé sense deixar descendència popular a gran part de les llengües romàniques, i avui no el conserven més que el català i el roms. *duce*; a l'Edat Mitjana es mantenia encara com a it. *durre* (*dúcere*), oc. ant. i fr. ant. *duire*, però avui està antiquat a Itàlia, i més encara a les llengües de França: en la d'oc només es manté un poc en el Delfinat (*durre* «amener, apporter», *TdF*), i en alguns parlars francesos de Bèlgica i Picardia en queden algunes restes escadusseres i amb significats secundaris («convenir, plaire»).

En fort contrast amb tal decaïment hi ha la robusta vida que ha mantingut en cat. des dels orígens, car fins avui persisteix ple de vitalitat en la gran majoria del domini lingüístic: solament sembla haver caigut en desús a Ribagorça, l'Alguer, a gran part del Pallars Sobirà i en parts del ross., però es manté ple de vida no sols a les Illes i quasi tot el Princ. sinó també en valencià en general.¹ La presència de formes flexives i accs. estranyes a la llengua literària i comuna (p. ex. imp. 2 *dús* a Tortosa, Moreira, *Folkl.*, 408; *dúy* pres. 3. a l'Alt Empordà i Garrotxa,² *duyt* part. a Olot i Ripoll, cites d'Alcover-Moll, *Flexió Verbal*, AORBB 60

v, 22-3) en confirma la vida robusta i independent, fins a l'extrem N. i l'extrem S. del Princ. En balear roman vigorós a totes tres illes (eiv. «*dú*: traer, llevar», PzCabr.) i amb accs. pròpies: «*dur camí*: anar per un camí, seguir-lo» (Ferrer Guinart, *Rond.*, 218; per al mall. veg. infra).

La forma catalana *dur* de l'infinitiu sembla haver estat sempre general, sense excepcions.³ La informació romanística i llatinista de què disposem no permet deduir indicis que vagi existir en llatí vulgar una forma *DURE abreujada, com sembla haver-hi indicis que hi va existir (com a pronúncia descuidada i potser ocasional o en tot cas minoritària) un *DIRE per DICERE (en aquest cas almenys hi ha it. *dire*, etc. i sobretot formes de futur i condicional quasi pertot, segons aquest tipus); tant en italià antic i dialectal com en totes les altres llengües romàniques hi ha els reflexos fonètics de la forma proparoxítona de la llengua clàssica (sense llevar-ne la variant it. *durre* per *duc're*). No obstant és cert que les aparences catalanes farien pensar el contrari, i no deixa d'haver-hi algun testimoni antic d'una forma *dur* 'portar' ('portar-nos': «bringen») en textos dialectals de Venècia, Treviso i Romagna (Mussafia, *Beiträge*, 53), que de tota manera s'hauria de comprovar millor.

S'ha dit que la distinció semàntica entre els ll. *ferre* i *ducere* s'havia mantingut en algun grau en català com a matisació sinonímic entre *portar* i *dur*: *portar* seria propi quan es tractés de traslladar o suportar a coll, a pes de braços, amb vehicle, *dur* quan fos només fer-ho guiant, estirant, impellint.⁴ De tota manera no tem que, entre els vuit testimonis medievals aplegats a dalt, només el quart i l'últim s'ajusten a tal distinció, mentre que els altres sis la contradueixen, aplicant *dur* a coses que es porten a pes. Tampoc s'hi atenia Verdager: «oferint-li llurs braços de ferro per cadira, / vora un claper lo *duben*, sepulcre de gegants», *Atl.*, 280; sens dubte els altres cinc passatges d'aquest poema que addueix el DBal. admetrien bé o discutiblement la tesi de Riba. En conclusió reconec que jo mateix m'he sorprès sovint una tendència a preferir *dur* o *portar* segons la recomanació ribiana, o millor dit empès per la propensió que ens crea el record de la família llatino-romànica DUCERE. La meua convicció és que això mateix li havia passat a Riba, i que no hi havia més fonament. Reconequem, però, que no hi hauria mal en que aquesta propensió s'accentués en el futur.⁵

D'altra banda hi ha un fet bastant comú a tota la llengua, i és certa preferència per a *dur* sobre *portar* quan es tracta de vestir o arreament. Com reconeixen explícitament FPastor-GMarch *dur* és especialment «anar amb una cosa al damunt, com a indument, ornament, dins si o dins el vestit o sostenint-la». Ara bé això precisament contradiu la regla ribiana. I tanmateix em semblaria fundat afirmar que frases com «aquestes robes ja no es *duen*» és més bo que «ja no es *porten*».

Completo l'exemplificació citant exemples mallorquins d'usos arrelats a l'illa o propis d'allí. Notem